

SPRE O NOUĂ ETAPĂ

Cronica vieții noastre culturale mai păstrează în plină lumină și înregistrează ecourile nestinse încă ale zilelor dintre 14—16 noiembrie, în care, sub cupola Ateneului, s-au desfășurat lucrările Adunării generale a scriitorilor din Republica Socialistă România. E firesc: Adunarea scriitorilor a fost un eveniment de semnificație și de reper, nu unul formal bilanțier, strict statutar. Niciodată, pînă la această întâlnire, scriitorimea noastră n-a stat, unanim prezentă, în dialog cu sine însăși; niciodată, pînă la acele zile, nu i-a fost dată, atît de deplin, de de-a dreptul, de liber puțința de a se confrunta cu propriile ei felurite probleme de creație, de trai, de conștiință, de perspectivă. E semnul climatului nou, iscat de procesul de lărgire a spiritului democratic instaurat, în general, în relațiile noastre socialiste. Niciodată, parcă, opțiunile și deciziile la care slujitorii scrisului nostru artistic s-au oprit, după cele trei zile de dezbateri, n-au stat mai intens în centrul de așteptări și de interese ale cetății. E semnul viu al întrepătrunderii valorilor spirituale cu masa celorlalte valori ale societății, semnul evident al dialecticii de con-

1283007/12

diționare a unora prin celelalte. Și dincolo de hotarele țării, și nu doar printre oamenii de breaslă, Adunarea scriitorilor din România a format, mai mult decît altă dată, mai mult decît obiectul unei curiozități particulare, fiindcă răsunetul Adunării a fost captat în zonele în care arta se conjugă cu politicul. E semnul vădit al prețurii de care creatorul de frumos din România se bucură peste mări și țări, dar și semnul importantului loc și rol ce se conferă, în contemporaneitate, prețutideni, poziției și conștiinței omului de artă în raport cu fenomenele istoriei, cu destinele omenirii. Conducătorii de stat și de partid au cinstit cu înalta lor prezență Adunarea. N-a fost o cinstire protocolară. Secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a adus prin cuvîntul său, o participare efectivă, nemijlocită, atență pînă la detalii, la lucrările Adunării, a încununat și sporit prestigios substanța concluziilor trase de scriitorii țării în urma turului de orizont încercat de ei în legătură cu ei înșiși. E semnul suprem al unei încrederi de nenumărate ori, și altă dată, arătate; dar e mai ales semnul suprem al unității nedefectibile ce leagă conștiințele și actul creator al scriitorilor cu ideologia și politica partidului, cu sensurile revoluționare spre care partidul poartă rosturile, avinturile și aspirațiile constructive ale poporului.

Acest mănunchi de semnificații reflectă o fațetă a stadiului în care se găsește, și al clocotului ziditor care dimensionează și dinamizează, în toate domeniile de activitate, procesul de desăvîrșire a socialismului în țara noastră. În acest context de impetuoasă și generală pulsație transformatoare, conștiința scriitorului s-a simțit nu numai chemată a se cerceta pe sine și a cumpăni asupra măsurii în care dă ascultare spiritului istoric în lăuntru al căruia se mișcă societatea noastră, dar, în însuși acest act de autocercetare, ea s-a descoperit existînd în albia acestui spirit, structurată în funcție de el, de neînțeles și de neconceput în afara lui. Un sentiment robust de integrare a stăpînit, în adevăr, de-a lungul diverselor luări de poziții, masa Adunării, lucrările ei. Vorba deschisă, nereticentă, a marcat vigoarea pe care o poate insufla tocmai și numai simțul acesta al unei existențe integrate în certitudine și siguranță, într-un climat despovărat de obiceiuri conformiste și rutiniere, smuls pornirilor procustiene și redat proporțiilor firești și elanurilor nezăgăzuite, deschis orizonturilor largi și disponibil adevărilor, adevărului.

În acest climat stimulator, rod limpede al politicii desfășurate de partid de la al IX-lea Congres încoace, pentru continua lărgire și adîncire a democrației socialiste, pentru împămîntenirea și generalizarea eticii socialiste, scriitorii au dezbătut problemele de organizare a breslei, făcînd propuneri constructive față de forme depășite ce pretind obiectiv o grabnică acomodare cu realitatea cum e, de pildă, structura actualei Uniuni a scriitorilor, stîmjenitor centrată în raport cu marea răspîndire pe teritoriul țării a forțelor creatoare și impunînd așa fiind — și sub imboldul tendințelor descentralizatoare din alte medii ale societății noastre — o așezare statutară corespunzătoare); ei au putut de asemenea să discearnă, în problemele mai subtile ale procesului de creație și ale criteriilor de valorare estetică a acestei creații, situații, dimpotrivă, cu totul noi, izvorite desigur sub impulsul acelorasi realități efervescente ce ne înconjură, dar — fruct încă prea proaspăt al libertății de expansiune a personalității distincte și a febrilor neobstaculate, în concepția, rotuniirea și promovarea actului și operei de artă — nici ele încă în consonanță cu cerințele și structurile ambiante.

Asupra acestora s-au oprit, pe bună dreptate, mai îndelung dezbaterile. Remarcabile individualități, cucerite de harul și ispița cuvîntului poetic, au apărut oarcă tîsnind, în ultimii ani, și au smălțat și înviorat cu o eflorescență de tonuri și lumini izbitor proaspete cîmpul literaturii noastre recente. Este eflorescența unei literaturi exercitate de condeie tinere (dar și de o seamă dintre cele mature, „renăscute” în acești ultimi ani — cum pe drept se arată în raportul comitetului de conducere al Uniunii scriitorilor). Ea e născută în lumina cuceririlor și eliberărilor noastre socialiste și, deopotrivă, în zodia complexelor probleme cîte îl încearcă pe omul civilizației contemporane. Este de aceea o literatură dominată mai degrabă de stări și explozii active. O literatură în căutarea înțelesurilor netocice și neviciate ori încă neștiute ale cuvîntului, aplecată spre sondaje în adîncurile conștiințelor și ale istoriei, pentru a găsi acolo obîrsii și explicații gesturilor și vieții aparente. Este o literatură care se vrea mișcată de și în complexitatea greu explorabilă a vieții, o literatură a autenticului și a semnificațiilor nemijlocite, refractară viziunilor schematice, prestabilite și calculat dozate. Ca atare, ea se desenează nespun de diversă temperamental și stilistic, ca o dezvoltare evident superioară față de cea parte a producției noastre scriitoricești imediat anterioare.

Prezența acestei literaturi, oricât de involvată și, desigur, vrednică de tot interesul și de toată prețuirea, nu poate fi însă îmbrățișată cu superbie exclusivistă, nici în raport cu valorile de alt tip existente în juru-i, nici mai ales în raport cu valorile trecutului recent care nu poate și nu se cuvine umbrat, necum anulat prin ignorarea sau refuzul de a ține seama și de a înțelege coordonatele enumerate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în aprecierea creației literare artistice, și anume: „condițiile social-istorice concrete în care a fost făcută, caracteristicile etapei respective, cerințele dezvoltării societății, interesele fundamentale ale celor ce muncesc”. Nu e vorba, firește, de a abandona în judecățile noastre exigentele și criteriile estetice, trăind respectivele valori ale trecutului cu grație paseistă sau cu indulgența unor circumstanțe atenuante. E, dimpotrivă, vorba de a nu aborda esteticul în chip unilateral, trunchiindu-l și sărăcindu-l, de pe poziția polară a valorilor și eficienței formelor nude, de relația dialectică a istoriei și societății cu esența ideologică și funcția social-comunicativă a operei artistice.

Nu se poate, și nimeni nu ascunde „minusurile” acestor opere. Le semnalează însuși tovarășul Nicolae Ceaușescu, insistând asupra explicației lor (ca aflându-se în „metode greșite folosite în îndrumarea literaturii noastre”, în unele „tendențe nesănătoase care au avut loc în societate în acea perioadă și pe care partidul nostru le-a criticat cu toată tăria, luând măsuri hotărâte pentru a nu se mai repeta niciodată”). Asemenea „minusuri” — arată tot tovarășul Ceaușescu — nu sînt totuși de natură să pecetluiesc global valoarea literaturii scrise în anii socialismului, să ducă la diminuarea ei „prin etichetări negativiste generalizatoare. Făcînd bilanțul artistic al acestei perioade glorioase, de un sfert de secol, din istoria poporului nostru, trebuie să afirmăm cu tărie — subliniază secretarul general al partidului — că el este pozitiv, încununînd o muncă rodnică, deosebit de utilă, depușă de scriitorimea noastră”.

A privi, prin urmare, problema situației și perspectivele scrisului nostru artistic ca o problemă a extremelor, a discontinuității și, pînă la urmă, a înlăturării unei etape prin alta și a unei învrăjbirii între generații, este nu numai eronat pe planul adevărului istoric, dar și păgubitor, ba chiar potrivnic dezvoltării literaturii noastre pe axa socialist-umanist-revoluționară care-i definește și-i dimensionează și rosturile și funcția și valoarea generică și specifică. A privi și trata în acest chip problema înseamnă, pe de altă parte, a dezminți însăși structura sufletească și creatoare a slujitorilor scrisului nostru artistic ce se mărturisesc unanim și solidar angajați, istoricește, ideologic și politic angajați, în lupta și eforturile de transformare și de construcție în care — sub conducerea partidului — se simte și trăiește angajat întreg poporul. Dar scrutat din această perspectivă, a continuității și a angajării, drumul mai departe al literaturii noastre se deschide larg spre o etapă nouă, a unor resurse și posibilități nebănuite îmbogățite, nebănuite promițătoare.

Aceasta, pornind de la însuși faptul că conceptul angajării se va fi primentit de scorile unei prea asidue și, de multe ori, false invocări, și-și va fi redobîndit semnificația substanțială, dinamică și dinamizatoare. Spiritul angajat se va ști astfel nu numai depozitarul aflărilor lui imediate, openiînd smulse din rădăcini și pur afectiv asupra-i, ci și deținătorul unei lucidități calme, în care își spun cuvîntul experiența istoriei și adevăratele filozofii marxiste care-i strunesc și-i configurează gîndirea. Realitatea i se va așterne ca și pînă acum în față, cu variile ei aspecte, nu totdeauna senină și împăcată cu sine, ci de atîtea ori tulburată și tulburătoare, plină de întrebări. Dar scriitorul angajat îi va recepta întrebările, nu copleșit de dramatismul aparent insolubil al complexității ei, ci, chiar fără pretenția de a da răspunsuri ultime și decisive, înfruntînd deschis ceea ce este amar, dureros, crud, absurd, antiuman în ea — această înfruntare vorbind ea însăși despre vremelnicia stărilor receptate, despre necesitatea luptei și despre ferestrele mereu deschise soluțiilor, transformărilor. Se va realiza astfel nu numai o detașare critic-adversă față de formulele și viziunile sceptice ori nihilist absurdiste, promovate pe alte meridiane (care par, ele însele, să-și fi sleit, la ele acasă, forța de șoc și de contaminare), dar mai ales se va isca din însăși conștiința responsabilității față de adevărurile esențiale ale existenței și destinului uman, și de aici, din necesitatea producerii de argumente, o nouă apropiere, cu noi valențe, de realitățile concrete, vii, în plină ebulliție vitală, ale meridianului nostru. Partidul cheamă pe scriitorul nostru „să trăiască cu maximum de intensitate comandamentele supreme ale societății noastre de azi, să înțeleagă tendințele ei de dezvoltare, să se confunde cu dovă de încredere în conștiința poporului în mijlocul căruia s-a

născut și trăiește”. Este, în fond, o chemare la matca specificității noastre naționale, chemarea celei mai trainice, mai fecunde și mai definitorii, mai statornic urmărite tradiții a literaturii românești dintotdeauna. Partidul o reînnoiește azi în lumina tuturor câștigurilor actuale, dobândite în sfera instrumentației expresive și a inițiativelor stilistice. Integrate acestei mari tradiții, asemenea câștiguri vor înceta să fie primejduite de sterilitatea „jocului gratuit al formelor”, de prezumția juvenilă a valorilor artistice măsurate după gradul ezoterismului lor, al accesibilității la ele prin inițieri prealabile. Vor înceta, cu alte cuvinte, să fie primejduite în funcția lor majoră, primordială — aceea a finalității lor esențialmente sociale.

Vibrația intimă a poetului se vrea, prin însăși mărturisirea ei în act de creație, transferată — comunicată și valorată în social, ajunsă „la inima publicului” și recepțată de el ca act de comuniune cu dînsul. Un atare act de comuniune cu „masele largi”, pentru care insistă partidul prin tovarășul Nicolae Ceaușescu, se poate produce astăzi, în raport cu toate investițiile depuse și cu toate rezultatele obținute în „revoluționarea cuvîntului”, cu atît mai plenar și mai fecund cu cît revoluția culturală, mai ales în acești ultimi ani ai eforturilor depuse pentru desăvîrșirea construcției socialiste, vede intelectualitatea lărgindu-și rolul, vede nivelul de cultură al maselor ridicîndu-se cu impetuozitate, vede configurîndu-se în rîndul consumatorilor de artă, un public „receptiv, cult, competent”. Față cu **acest** public, față cu **omul** în plină căutare de sine pe care îl înfățișează el, în acest crucial și tulburător moment de prefaceri al istoriei, și cînd la noi, „eliberat de exploatare și asupra sa își construiește în mod conștient viața, viitorul luminos, propria-i istorie”, poetul se vede solicitat, în chiar ființa lui scormonitoare de adîncuri și de zări, la o extensiune a actului său de observație. Omul patriei noastre, observat în acțiunea lui patetică de autofăurire și în afirmarea prezenței lui ca atare în procesul de făurire a noii noastre societăți, a unei umanități regăsite și conștiente de sine, devine, prin forța irezistibilă a vieții și a problemelor de viață ce implică, o temă-cheie în creația noastră literară. Ce conștiință artistică, dornică și vrednică de acest înalt titlu, ar putea trece insensibilă pe lingă ea? Ce velleitate creatoare, cu adevărat mișcată de ambiția unei fructificări maxime a combustiei și virtuților ei, nu va înțelege — ascultînd și de înțeleapta îndrumare a partidului și de propriile-i porniri — că aici, în explorarea peisajului și dinamicii caracteristice de viață și de elan constructiv ale țării și poporului nostru, se află ascunse singurele resurse revelatoare ale literaturii noastre, pentru împlinirea nobilei misiuni scriitoricești, ca și pentru o expansiune în cîmpul literaturii internaționale, singurele premise pentru un dialog efectiv și eficient cu scrisul mondial, obsedat pînă la paroxism de problematica existențială a omului, a umanității.

Artiștii cuvîntului scris au întîmpinat, pe această linie, la încheierea dezbaterilor Adunării lor, zorii unei noi etape în dezvoltarea literaturii noastre. Înaintăm în etapa unei literaturi încorporate acelei culturi definite de tovarășul Nicolae Ceaușescu drept rodul „necesității înțelese”. Va fi aceasta o literatură inspirată, cu și mai stăruitoare fermitate decît pînă acum, „din realismul societății noi, din umanismul socialist, închinată poporului și numai poporului”.